

BO'LAJAK PEDAGOGLARNING HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI SHAKILANTIRISHDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

Lutfullayeva Marjona Zafar qizi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15734251>

ARTICLE INFO

Received: 11th June 2025

Accepted: 15th June 2025

Published: 23rd June 2025

KEYWORDS

hayot, xavf, xavfsizlik, favqulodda vaziyat, uzluksizlik, o'quv jarayoni, innovatsion ta'lim.

Kirish:

Kadrlar tayyorlash mazmunini mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlariga muvofiq tubdan qayta ko'rib chiqish, xalqaro standartlar darajasida oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2909-sonli qarori qabul qilindi.

Ushbu qarorda oliy ta'lim darajasini yaxshilash va tubdan oshirish, oliy ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va modernizatsiya qilish, ularni zamonaviy o'quv va ilmiy-tadqiqot laboratoriyalari bilan jihozlash bo'yicha 2017-2021 yillarga mo'ljallangan Oliy ta'lim tizimini rivojlantirishning kompleks dasturi tasdiqlandi. axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. [1].

Xususan, "hayot xavfsizligi" sohasida o'qituvchi zarur jihozlar, modellar va maketlar, ko'rgazmalar va xavfsizlik uskunalari, tarqatma materiallar, kartalar, anketalar, ko'rsatmalar, qiziqarli savollar va topshiriqlar, turli muammoli vaziyatlarni yaratadigan qurilmalar, o'yinlarni sotadi. kattalashtirish talabalarga mavzuni yaxshiroq tushunishga imkon beradi.

Bu shuni ko'rsatadiki, o'qituvchi pedagogik ta'lim mazmunini takomillashtirib, har bir dars uchun ko'rgazmali qurollar, ma'lumotlar, materiallar tayyorlaydi, o'quvchilarga yangi bilimlar beradi, tushuntiradi, namoyish etadi, namoyish etadi, ularning turli sohalariga e'tibor qaratadi, mustaqil ish ko'nikmalarini, shu jumladan keng sohalarni rivojlantiradi. Hayot xavfsizligi bo'yicha so'nggi yangiliklardan foydalanish o'qituvchining asosiy vazifalaridan biri edi.

Mavzu bo'yicha adabiyotlarni tahlil qilish

Innovatsion ta'lim texnologiyalari sohasida xorijiy olimlar tomonidan hayot xavfsizligi sohasida o'qituvchilarni tayyorlash bo'yicha kompetentsiyalarni shakllantirish bo'yicha bir qator ilmiy ishlar olib borildi. Masalan, rus olimi S.V.Vyazovkin kelajakdagi hayot xavfsizligi o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi uchun tashkiliy va pedagogik shart-sharoitlarni taqdim etdi.

A.A.Kudrin pedagogik universitetlarda hayot xavfsizligi sohasida bo'lajak mutaxassislar o'rtasida kasbiy va pedagogik madaniyatni shakllantirish bo'yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqdi.

ABSTRACT

"Hayot xavfsizligi" sohasida, uning maqsadi o'qituvchilarga xavfsizlikni ta'minlash ko'nikmalarini, oqibatlari va qoidalarini, jabrlanganlarga nazariy va amaliy himoya va birinchi yordamni o'rgatishdir. Innovatsion ta'lim texnologiyalarini o'qitishda yuzaga keladigan muammolar, o'qituvchilar malakasini shakllantirish texnologiyalari tahlil qilinadi.

Tadqiqot Metodologiyasi:

Ushbu maqolada O'zbekiston va xorijiy mamlakatlar olimlarining "hayot xavfsizligi"yo'nalishi bo'yicha o'qituvchilarni tayyorlashda kompetentsiyalarni shakllantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining nazariy jihatlarini bo'yicha olib borgan ilmiy ishlari muhokama qilinadi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida adabiyotlarning qiyosiy tahlili va farazlarni asoslash usullari qo'llanilgan.

Tahlil va natijalar:

Bugungi kunda nazariy va amaliy mashg'ulotlar, birinchidan, talabalarning mehnatni muhofaza qilish bo'yicha vakolatlarini shakllantirishga yordam beradi, ikkinchidan, ushbu sohadagi maxsus fanlarning mazmunini yangi ma'lumotlar bilan to'ldiradi, resurslar bilan mustaqil ishlash ko'nikma va malakalarini shakllantiradi. Uchinchidan, bu talabalarga xotira, ijodkorlik, jismoniy tayyorgarlikni ta'minlaydi. Ular maxsus fanlarni o'qitishning pedagogik asoslarini yanada rivojlantiradilar [2].

Fan va texnikaning rivojlanishi natijasida maxsus fanlarni o'qitish bo'yicha o'qituvchilarning amaliy va uslubiy tayyorgarligi talabalarni chuqur ma'lumot bilan ta'minlash, o'qitish samaradorligini oshirish, o'quv jarayonini takomillashtirish va yangi ma'lumotlarni o'zlashtirishda muhim omil bo'lmoqda. Xususan, o'qitish talabalarga hayot xavfsizligi pedagogikasida kasbiy kompetentsiyalarni shakllantirish va rivojlantirish, mehnatni muhofaza qilish bo'yicha materiallarni namoyish etish, vazifalarni bajarish va hokazolarni o'rgatishda amalga oshiriladi. Buning sababi shundaki, o'qituvchi ta'lim muassasalarida maxsus fanlarni o'rganish asosida nomlari, turlari, ishlatiladigan asbob-uskunalar, xavfsizlik sohasida xavfsizlik bilan tanishtiradi, kasb materiallari haqida ma'lumot beradi, o'z mutaxassisligini chuqur o'rganishga qiziqishni rivojlantiradi. turli vazifalarni bajaring va javoblarni topish yordam beradi.

Hayot xavfsizligi va mehnatni muhofaza qilish mavzusidagi savollar talabalarni fikrlashga, mustaqil ishlashga, kasbiga oid ma'lumotlarni tushunishga tayyorlaydi. Shu munosabat bilan, ta'lim muassasalarida maxsus fanlarni o'qitish jarayonida muammolar va tadqiqotlarni ishlab chiqishda "guruh ishi", "taqdimot" va "aqliy hujum", mustaqil ish va boshqalar asosida ijodiy fikrlash va g'oyalar rivojlanadi. fikrlash qobiliyatlarini.

Maxsus fanlarni o'qitishda o'qituvchi o'quv vaziyatlarini yaratadi, o'quvchilarga ish jarayonida xavfsizlikni ta'minlaydi va o'zi shug'ullanadigan kasb turlari bo'yicha topshiriqlar beradi. Ular muayyan mavzular bo'yicha bilimlarning mazmunini yodlash, ularni mustaqil qabul qilish, xotirada saqlash va tasavvur qilish kabi xususiyatlarni rivojlantiradi. O'qituvchi rahbarligida talabalar sanoat korxonalarida mehnatni muhofaza qilish ishlarining bajarilishi bilan tanishadilar, ular haqida ma'lumot oladilar, shuningdek mehnatni muhofaza qilish bo'yicha slaydlar va taqdimotlar haqida ma'lumot oladilar. Natijada talabalar kundalik faoliyatida, korxonada va tashkilotlarda xavfsizlik to'g'risida tushunchaga ega bo'ladilar, shuningdek bilimlarni egallaydilar. Shu bilan birga, o'qituvchi talabalar bilan ma'ruzalar va suhbatlar o'tkazadi, ularga hayot xavfsizligi bo'yicha maxsus fanlarni o'rgatadi, yangi materiallarni tushuntiradi, shuningdek muammolarni hal qilish bo'yicha seminarlar va munozaralar o'tkazadi. Talabalardan hayot xavfsizligi sohasida vakolatlariga ega bo'lish imkonini beradigan maxsus fan xonasini jihozlash talab qilinadi. Shuningdek, talabalarga hayot xavfsizligi va mehnatni muhofaza qilish uchun zarur bo'lgan himoya vositalari kabi vazifalarni berish, shuningdek ularda ishlatiladigan materiallarni tushuntirish ularning hayot xavfsizligini o'rgatish bo'yicha vakolatlarini rivojlantiradi.

Hayot xavfsizligini o'rganish uchun mustaqil ish topshiriqlarini bajarishda talabalarni kichik guruhlarga ajratadi. Har bir kichik guruhga ma'lum bir mavzu bo'yicha amaliy mashg'ulotlar mavzusi beriladi. Kichik guruhlar amaliy mashg'ulotlar mazmunini chuqur o'rganadilar, o'quv rejasi asosida mavzuning texnologik xaritasini tuzadilar, topshiriqlarni bajaradilar,

adabiyotlarni o'rganadilar, Internet yangiliklari va boshqa manbalardan mustaqil ravishda ma'lumot to'playdilar. Eng yaxshi natijaga erishgan va ijro etgan kichik guruhlar maksimal ball oladi. Bunda o'qituvchi talabalarning tanlagan kasblari haqidagi bilimlarini nazariy o'rganishni, ularning faoliyatini bevosita kuzatishni, mutaxassislik sohasidagi o'quv jarayonini chuqur bilishni tashkil qiladi.

Bu shuni anglatadiki, talabalarni o'z mutaxassisligi bo'yicha fan va texnika yutuqlarini mustaqil o'zlashtirishga tayyorlashda o'quv, uslubiy, texnik axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish hayot xavfsizligi to'g'risida zarur bilimlarni berishga, shakl va o'qitish usullarini aniq tanlashga bog'liq.

Shu bilan birga, o'qituvchi o'quv dasturi va fan, ish dasturi o'rtasidagi uzluksizlikni ta'minlashga e'tibor qaratadi. Masalan, "hayot xavfsizligi" yo'nalishi bo'yicha o'qituvchilar, birinchidan, talabalarga mavzu bo'yicha ma'lumot olishga yordam beradi, ikkinchidan, mustaqil tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ushbu pedagogik va psixologik xususiyatning o'ziga xos xususiyati shundaki, u talabalarning xavfsiz ishda tafakkurini shakllantiradigan mexanizmlardan foydalanish sharoitlarini rivojlantiradi.

Maxsus fanlarni o'qitish jarayonida o'qituvchi talabalarga tayyor bilimlarni beradi, qiyinchiliklarni mustaqil ravishda engib chiqadi va ularda tashabbuskorlik, mustaqillik va faollikni rivojlantiradi. Shuni ta'kidlash kerakki, agar o'qituvchi talabalarga maxsus fanlarni o'qitish asosida ta'limning maqsadi va vazifalarini aniq tushuntirsa, ular muammoni tez va oson hal qila oladilar. Shu bilan birga, o'qituvchi ta'lim sifatini yaxshilaydigan mavzu bo'yicha to'liq va ishonchli ma'lumotlarni taqdim etadi, shuningdek talabalarga aspiranturadan keyingi pedagogik faoliyatda "hayot xavfsizligi" va "mehnatni muhofaza qilish" bo'yicha ma'lumotlarning mazmunini mustaqil ravishda o'zlashtirishga yordam beradi.

Umumta'lim muassasalarida hayot xavfsizligi o'qituvchilarini tayyorlashda maxsus fanlarni o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari shundan iboratki, darsliklar, qo'llanmalar, vizual didaktik vositalar, jadvallar, maketlar, modellar, o'quv qo'llanmalari talabalar uchun umumta'lim fanlarini o'qitish texnologiyasini o'zlashtirish, amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish uchun muhimdir.

Hayot xavfsizligi bo'yicha maxsus fanlarni o'qitish jarayonida o'qituvchining vazifasi dars jarayonining mazmunli, tizimli bo'lishini ta'minlashdir. O'qituvchiga "hayot xavfsizligi" fani bo'yicha o'qitiladigan maxsus fanlar bo'yicha darslarda media-texnologiyalar asosida xorijiy mamlakatlar tajribasini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Talabalarning bilimlarini mustahkamlaydi, tajriba almashish asosida mashg'ulotlar, mustaqil ishlarni olib boradi, o'qituvchilarning hayot xavfsizligi sohasidagi kasbiy kompetensiyalari bo'yicha amaliy harakatlarni amalga oshiradi. Shuning uchun maxsus fanlarni o'qitishni doimiy ravishda takomillashtirish, o'quv qo'llanmalari va metodikalaridan to'liq foydalanish har bir o'qituvchining burchidir. Shuningdek, darslarning mazmuni qiziqarli bo'lishini ta'minlash uchun o'quv maqsadlari, tamoyillari, mazmuni, shakllari va metodologiyasining yaxlitligini talab qiladi [4].

Shu bilan birga, oliy o'quv yurtlarida hayot xavfsizligi sohasida o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida ushbu kasb uchun zarur tushuncha va vositalarni shakllantirish maxsus fanlarni o'qitishning mohiyati va mazmunini amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Hayot xavfsizligi sohasida o'qituvchilarni tayyorlashda malakali talabalar uchun o'quv dasturlari va fan dasturlarini ishlab chiqish va yangilash.

Ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasidagi inson mehnati va faoliyati uchun qulay texnologik muhitni shakllantirish, ularning turlari va muhim jihatlari to'g'risida ma'lumotlar "hayot xavfsizligi madaniyatini shakllantirish asoslari", "biznes samaradorligini baholash", "sanoat xavfsizligi", "qutqarish", "bino va inshootlar" xavfsizligi, "Mashina xavfsizligi" va boshqa ko'plab hayot xavfsizligi tadbirlari.

Oliy ta'lim muassasalarida "sanoat xavfsizligi", "qutqaruv", "bino va inshootlar xavfsizligi" kabi maxsus fanlarni o'qitishda sxemalar, diagrammalar, modellar, axborot texnologiyalaridan

foydalanish. kengaytirish, uning tarkibini to'ldirish. Bunday muhitda talabalar ko'proq o'quv materialini mustaqil, ijodiy o'zlashtirishlari kerak.

Buning uchun talabalarga yuqoridagi sxematik diagrammada ko'rsatilgan vositalar haqida ma'lumot berilishi kerak. Chunki maxsus fanlar, birinchi navbatda, talabalarga ma'lumotni o'zlashtirishga imkon beradi. Pedagogning hayot faoliyati xavfsizligi bo'yicha kasbiy vakolatlar bilan bog'liq, ikkinchidan, ularga o'qishga yordam beradi.

Ilmiy manbalarning nazariy tahlili shuni ko'rsatdiki, talabalarning hayot xavfsizligi o'qituvchisi kasbidagi vakolatlarini shakllantirish bevosita ma'lum bir fan o'qituvchisining innovatsion faoliyatiga va innovatsion texnologiyalarni joriy etish holatiga bog'liq. Shu munosabat bilan ta'lim muassasalarida innovatsion texnologiyalarning samaradorligi va ularni amalga oshirish funktsiyalari, tashkiliy va pedagogik jihatlarini rivojlantirish muhimdir. Buning sababi shundaki, innovatsion texnologiyalar o'quv materiallarini modernizatsiya qilish, talabalarning bilim faolligini oshirish, interfaol o'qitish usullaridan foydalanish va ularning bilimlarini boshqarish vositalari va usullarini ishlab chiqish, mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish va ijodiy fikrlashni shakllantirish kabi bir qator vazifalarni talab qiladi [5].

Bugungi kunda maxsus fanlarning eng muhim vazifalaridan biri kelajakdagi o'qituvchilarni sohadagi xavfsizlik to'g'risida ko'proq ma'lumot berish va ularni ixtisoslashtirish jarayoniga tayyorlash texnologiyasi bilan tanishtirish orqali hayot xavfsizligi sohasida o'qitishdir.

Shunga ko'ra, talabalarni hayot faoliyati xavfsizligi kasbiga tayyorlash maxsus fanlar o'qituvchisi ma'lum bir tartibni, ma'lum bir yo'nalishni va butunlikni tashkil etadigan ta'lim majmuini anglatadi. Ularni qo'llashga yaxlit yondashuv hayotiy faoliyat xavfsizligini talabalar e'tiboriga o'qituvchilik kasbining vakolatlariga qaraganda tezroq etkazilishini ta'minlaydi. Shu nuqtai nazardan, bo'lajak maxsus fanlar o'qituvchilarini turli mutaxassisliklar bilan tanishtirish va ularni tashkil etish va qo'llash usullari, usullari va usullari bilan jihozlash muhimdir. Buning sababi shundaki, maxsus fanlar talabalarga hayot xavfsizligi o'qituvchisi kasbini o'rgatishdan tashqari, boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liq bo'lib, bir butunni tashkil qiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida hayot xavfsizligi sohasidagi maxsus fanlarni o'qitish jarayonida talabalarning bilim darajasini oshirish, mustaqil va ijodiy ta'limni yo'lga qo'yish, bo'lajak o'qituvchilarga ma'lumot berish, ularni amalda qo'llashga o'rgatish asosiy maqsad hisoblanadi:

- talabalarga hayot xavfsizligi va mehnatni muhofaza qilish, maxsus fanlarni o'qitish jarayonida xavfsizlik turlari to'g'risida ma'lumot berish va ularni amalda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish;
- talabalarning xavfsizlik obyekti uchun maxsus fanlarni tanlash, ulardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish qobiliyati;
- talabalarga maxsus va kasbiy fanlar bo'yicha hayot xavfsizligi to'g'risida tushuncha berish, ularni amalda qo'llash hissini shakllantirish;
- talabalarga o'z ishlarini samarali tashkil etish, vaqtni tejash va shu asosda o'quv dasturini o'zlashtirishga yordam beradigan maxsus fanlarni to'liq qo'llashga imkon berish;
- talabalarning xodimlarning hayoti va mehnatini muhofaza qilish xavfsizligini ta'minlash jarayoniga qiziqishini rivojlantirish va ularga ishlab chiqarish obyektlari va ularning tarkibiy tuzilishini chuqur o'rganishda maxsus fanlarning ahamiyatini tushuntirish;
- talabalarning kompyuterda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish va internetdan foydalangan holda ma'lumotlarga mustaqil kirish va boshqalar. Albatta, o'qituvchining pedagogika, maxsus metodlar, pedagogik texnologiyalar, pedagogik mahorat kabi bilimlari maxsus fanlarni o'qitishni rivojlantiradi va takomillashtiradi. Bunday aloqa o'qituvchining ishini osonlashtiradi va talabalarga hayot xavfsizligi o'qituvchisi kasbiga oid kompetentsiyalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa va takliflar

Maxsus fanlarni o'qitishda o'quv qo'llanmalari, texnik vositalar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, kasbiy tayyorgarlik, ko'nikmalar, zamonaviy o'qitish texnologiyalari va shu asosda o'qitish tartibi va usullarini hisobga olgan holda, o'qitish usullarini tanlash va qo'llash haqida bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantiradi.

Shuni ta'kidlash kerakki, maxsus fanlar qat'iy didaktik hodisa emas, balki ta'lim va tarbiya samaradorligini ta'minlovchi bir qator omillarni amalda tartibga soluvchi ijodiy mehnat natijasidir. Shunga ko'ra, maxsus fanlarni o'qitishni zamon talablari asosida ko'rib chiqish, ta'limni rag'batlantiradigan, tezlashtiradigan va samaradorligini oshiradigan omillarni aniq qo'llashni rag'batlantirish kerak. Shu munosabat bilan hayot xavfsizligi sohasida o'qituvchilarni tayyorlashda maxsus fanlarni o'qitish va talabalar bilimini baholashda ularga alohida e'tibor berish maqsadga muvofiqdir

Adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2909 yildagi PQ-20.04.2017 yildagi qarori.
- 2.Ivanov D. A. Kompetentsii i kompetentnostnyy podkhod v sovremennom obrazovanii // Zavuch. 2008. № 1. S. 4-24.
- 3.Olimov Q. T., Abduquddusov O. A. kasb ta'limi metodikasi: oliy o'quv yurtlarida "kasb ta'limi" bakalavriat yo'nalishlari talabalar uchun darslik.- T.: Iqtisodiyot va Moliya, 2006.-160 p.
4. Ashurova S. Yu Olimov Q. T., Zamonaviy ta'lim texnologiyalari.- T., 2007.-87 p.
- 5.Turmatov JR " kasb-hunar ta'limi o'qituvchilarida ilmiy-tadqiqot kompetentsiyalarini shakllantirish metodologiyasini didaktik ta'minlashni takomillashtirish: Dis ped.muxlis.dokt. - T.: 2018. - 203 p
- 6.Ochilov A. O. "samarali ta'limning nazariy asoslari: hayot xavfsizligi sohasida kadrlar tayyorlash". Xalqaro ilmiy forum materiallari "ta'lim. Fan. Madaniyat "(25 yil 2020 noyabr) RF.-264 p.

INNOVATIVE
ACADEMY